

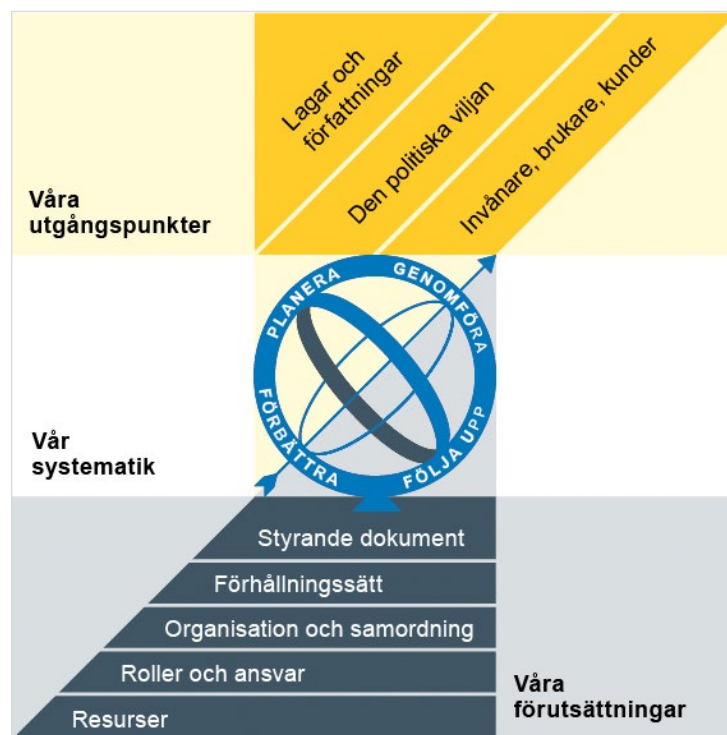
Göteborgs Stads plan för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck 2020-2025

Planerande styrande dokument

Vision
Program
► Plan

Göteborgs Stads styrsystem

Utgångspunkterna för styrningen av Göteborgs Stad är lagar och författningar, den politiska viljan och stadens invånare, brukare och kunder. För att förverkliga utgångspunkterna behövs förutsättningar av olika slag. Stadens politiker har möjlighet att genom styrande dokument beskriva hur de vill realisera den politiska viljan. Inom Göteborgs Stad gäller de styrande dokument som antas av kommunfullmäktige och kommunstyrelsen. Därutöver fastställer nämnder och bolagsstyrelser egna styrande dokument för sin egen verksamhet. Kommunfullmäktiges budget är det övergripande och överordnade styrande dokumentet för Göteborgs Stads nämnder och bolagsstyrelser.

Om Göteborgs Stads styrande dokument

Göteborgs Stads styrande dokument är våra förutsättningar för att vi ska göra rätt saker på rätt sätt. De anger vad nämnder/styrelser och förvaltningar/bolag ska göra, vem som ska göra det och hur det ska göras. Styrande dokument är samlingsbegreppet för dessa dokument.

Stadens grundläggande principer såsom demokratisk grundsyn, principer om mänskliga rättigheter och icke-diskriminering omsätts i praktisk verksamhet genom att de integreras i stadens ordinarie beslutsprocesser. Beredning av och beslut om styrande dokument har en stor betydelse för förverkligandet av dessa principer i stadens verksamheter.

De styrande dokumenten ska göra det tydligt både för organisationen och för invånare, brukare, kunder, leverantörer, samarbetspartners och andra intressenter vad som förväntas av förvaltningar och bolag. De styrande dokumenten ligger till grund för att utkräva ansvar när vi inte arbetar i enlighet med vad som är beslutat.

Styrande dokument			
Kommunala föreskrifter		Planerande och reglerande styrande dokument	
Normgivning mot enskild	Riktade styrande dokument	Planerande styrande dokument	Reglerande styrande dokument

Dokumentnamn: Göteborgs Stads plan för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck 2020-2025			
Beslutad av: Kommunfullmäktige	Gäller för: Berörda nämnder och styrelser	Diarienummer: 1316/17 (SLK-2024-00745)	Datum och paragraf för beslutet: 2019-11-21 §4
Dokumentsort: Plan	Giltighetstid: 2020-2025	Senast reviderad: 2025-07-01	Dokumentansvarig: Avdelningschef Beslutsunderlag och utredning
Bilagor: Kunskapsunderlag: Det hedersrelaterade våldets och förtryckets uttryck och samhällets utmaningar. Del 1, sammanfattning.			

Innehåll

Inledning.....	4
Syfte.....	4
Mål.....	4
Omfattning	4
Giltighetstid	4
Läsanvisning.....	4
Bakgrund	5
Beskrivning av hedersrelaterat våld och förtryck.....	5
Kunskapsunderlag.....	5
Resultat från kartläggningen.....	5
Normmedvetenhet	7
Utgångspunkter för planen.....	9
Mänskliga rättigheter och internationella konventioner	9
Nationell lagstiftning.....	9
Anmälningsskyldighet enligt socialtjänstlagen.....	10
Socialnämndens särskilda ansvar enligt socialtjänstlagen	10
Socialstyrelsesens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer (SOSFS 2014:4)	10
Nationella jämställdhetspolitiken	10
Annat arbete på området i Göteborgs Stad.....	11
Dialoga – kompetenscentrum om våld i nära relationer och hedersrelaterat våld	11
Stödcentrum hedersrelaterat våld.....	11
Amandakommission	11
Resursteam mot hedersrelaterat våld	11
Kopplingar till andra styrande dokument	11
Implementering	13
Uppföljning	13
Planen	14
Delmål 1 - Det finns ett främjande och förebyggande arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck	14
Delmål 2 – Individer som lever i hederskontext erbjuds stöd och skydd utifrån behov	19
Delmål 3 – Yrkesverksamma som möter individer i hederskontext har ett adekvat och fungerande stöd.....	22
Matris	28

Inledning

Denna plan är resultatet av ett beslut i Kommunstyrelsen 2017-08-23 där Stadsledningskontoret fick i uppdrag att, i samverkan med dåvarande Social resursförvaltning, parallellt med stadens kartläggning av det hedersrelaterade våldet¹, ta fram en plan för stadens arbete på området. Hedersrelaterat våld och förtryck har tidigare ingått i Göteborgs Stads plan mot våld i nära relationer (giltig 2014–2019). Planen mot hedersrelaterat våld och förtryck ska komplettera och stärka det arbete som redan sker i staden, samt integrera lärdomar från kartläggningen.

Planen har arbetats fram i medskapande processer tillsammans med representanter från stadens verksamheter och från civilsamhällesorganisationer. Det har också funnits en styrgrupp kopplad till arbetet med planen. Fyra workshops kring delmålen har genomförts, varav en workshop som särskilt samlat ungas röster. Underlag till inriktningen i planen har också hämtats in från annat arbete på området, framför allt via samordningsuppdraget inom Socialnämnd centrum. Planen inkluderar kvinnlig könsstympning och barn- och tvångsäktenskap, vilka ses som två olika uttryck för det hedersrelaterade våldet.

Syfte

Syftet med planen är att utveckla och stärka stadens arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck. Många insatser pågår redan och planen ska fungera som ett stöd i utvecklingen av det fortsatta arbetet. Planen pekar ut en färdriktning för att bredda och fördjupa stadens insatser för att motverka hedersrelaterat våld och förtryck. Ansvariga nämnder och styrelser avgör själva hur aktiviteterna tas omhand men det finns rekommendationer och exempel på hur detta kan göras genomgående i planen.

Mål

Det övergripande målet för planen är att det hedersrelaterade våldet och förtrycket ska upphöra. Planen består av tre delmål med tillhörande aktiviteter som ska stödja måluppfyllelse. Delmålen är:

1. Det finns ett främjande och förebyggande arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck
2. Individer som lever i hederskontext får stöd och skydd utifrån behov
3. Yrkesverksamma som möter individer i hederskontext har ett adekvat och fungerande stöd

Omfattning

Planen gäller för de fyra regionala Socialnämnderna, Äldre samt vård- och omsorgsnämnden, Nämnden för funktionsstöd, Förskolenämnden, Grundskolenämnden, Utbildningsnämnden, Idrotts- och föreningsnämnden, Kulturnämnden, Nämnden för arbetsmarknad och vuxenutbildning, Valnämnden, Nämnden för konsument- och medborgarservice och Förvaltnings AB Framtiden.

Giltighetstid

Planen gäller för perioden 2020 – 2023.

Läsanvisning

Sid 1-13 innehåller bakgrund, definition av hedersrelaterat våld och förtryck, utgångspunkter för planen samt ett kort avsnitt med kunskapsunderlag. Planen med delmål och aktiviteter börjar på sid 14, det går bra att hoppa dit direkt om det inte finns behov av att läsa inledningen.

¹ *Det hedersrelaterade våldets och förtryckets uttryck och samhällets utmaningar. En kartläggning i Göteborg, Stockholm och Malmö 2017-2018*

Bakgrund

Beskrivning av hedersrelaterat våld och förtryck

Planens och stadens arbete följer regeringens definition av hedersrelaterat våld och förtryck.

Nedan följer en förkortad version av denna, för hela definitionen, följ länken i fotnot 2.

”När det gäller hedersrelaterat våld och förtryck är kontrollen av flickors och kvinnors sexualitet central och starkt knuten till kollektivet. I hederstänkandet står föreställningar om oskuld och kyskhets i fokus och familjens rykte och anseende ses som avhängigt flickors och kvinnors faktiska eller påstådda beteende. Detta förhållande kan vara mer eller mindre uttalat och kontrollen kan sträcka sig från vardagliga former av begränsningar i flickors och kvinnors liv som berör exempelvis kläddval, socialt umgänge och rörelsefrihet till livsval som utbildning, jobb och giftermål och skilsmässa. I sin mest extrema form resulterar hederstänkandet i hot om våld och våld, inklusive dödligt våld. Det hedersrelaterade våldets kollektiva karaktär innebär att det kan finnas fler förövare av båda könen och att offren kan vara både kvinnor och män samt flickor och pojkar. Det kan också innebära att våldet sanktioneras av familjen och den närmaste omgivningen, även av andra kvinnor. Hederstänkandet kan ta sig olika uttryck beroende på kulturella föreställningar och religion men är inte kopplat till någon specifik kultur eller religion. Hederstänkande kan även förekomma i icke-religiösa sammanhang.

Tvångsäktenskap och könsstympning är specifika företeelser som har sin grund i bl.a. föreställningen om att mäns och familjers heder är avhängig kvinnors och flickors sexuella beteende. Hedersrelaterat våld och förtryck drabbar också homo- och bisexuella av båda könen, samt transpersoner².”

Syftet med vissa våldsuttryck är att de ska synas för att upprätthålla heder i gemenskapen, medan andra sker mer i det fördolda. Dessa kontrollmekanismer och begränsningar bygger på starkt patriarkala, kollektivistiska och heteronormativa normer och strukturer med syfte att bevara heder, rykte och anseende. Det kan även fungera som ett system för rättsskipning, inbördes kontroll och alternativa normsystem som kontrasteras mot ett demokratiskt och jämlikt samhälle.

Hedersrelaterat våld och förtryck kan inkludera psykiskt, socialt, sexuellt och fysiskt våld³ och angränsar ofta till, eller överlappar med, våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor. Våldet och förtrycket utövas inte uteslutande i hemmet av den närstående familjen, utan kan även utövas av en större gemenskap där bostadsområden, skolor, sociala medier och transnationella nätverk framträder alltmer som arenor för hedersrelaterat våld och förtryck.

Kunskapsunderlag

Resultat från kartläggningen

Parallellt med framtagandet av denna plan har en kartläggning tagits fram av forskare inom akademien⁴. Kartläggningen har genomförts i Stockholm, Göteborg och Malmö och rapporten som blev färdig i november 2018 heter *Det hedersrelaterade våldets och förtryckets uttryck och samhällets*

² <https://dinarattigheter.se/larare/om-heder/regeringens-definition-av%C2%A0hedersrelaterat-vald-och-fortryck-hrv/>

³ Socialstyrelsen (2007) *Frihet och ansvar: en undersökning om gymnasieungdomars upplevda frihet att själva bestämma över sina liv. Allmänna tendenser med fördjupad analys kring utsatthet för kränkande behandling, hot och/eller våld, särskilt hedersrelaterat våld från nära anhöriga.*

⁴ Huvudforskare har varit Runa i Baianstovu och Sofia Strid vid Örebro Universitet.

*utmaningar. En kartläggning i Göteborg, Stockholm och Malmö 2017-2018*⁵. De tre städerna vill stärka arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck och har därför gått ihop för att få ett kunskapsunderlag till förbättrade möjligheter att förebygga hedersrelaterat våld och förtryck, samt att vidta adekvata åtgärder både för dem som utsätts samt våldsutövarna. Kunskapen som kartläggningen bidrar med ska också ses som ett stöd till implementeringen av planen. Nedan följer en kort sammanfattning av de viktigaste resultaten.

Omfattning

Hur många som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck är svårt att mäta och försök att fånga omfattningen kan göras på olika sätt. I kartläggningen görs det genom att bland annat ställa frågor om utsatthet för våld samt användandet av våld som är kollektivt legitimerat av familj/släkt och utövas enligt en hederslogik. I enkätstudien uppger 8 % att de lever med våldsnormer och 13 % att de lever med båda oskuldsnormerna (att inte få ha en villkorlös kärleksrelation och att förväntas vänta med sex tills giftermål). Detta resultat ligger inom det intervall som andra svenska undersökningar kommit fram till och som varierar mellan 3 och 23 %⁶.

Utsatthet och våldsutövande

Det är i första hand pappor eller andra vuxna män i släkten som utsätter ungdomarna som svarat på enkäten i kartläggningen för våld. Därefter är det en bror eller annan ung man i släkten, och därefter mammor och andra kvinnor i släkten.

Pojkar som lever med våldsnormer är mest sannolika att ha utsatt andra för våld - nästan samtliga har våldsutsett andra. Hälften av dem har utsatt en bror eller annan ung man i familjen. Av flickorna som lever med våldsnormer har nästan hälften använt våld eller kontroll mot någon och den de oftast utsätter inom familjen är en syster eller annan ung kvinna.

Intervjuerna visar att det bland de utsatta finns flickor och kvinnor, pojkar och män, binära och icke-binära transpersoner och hbtq-personer i alla åldrar. De utsatta har olika etniska och religiösa tillhörigheter och har bott olika lång tid i Sverige. Flickors och unga kvinnors utsatthet är som mest tydlig.

Gemensamt för personer med normbrytande funktion, hbtq-personer och personer med riskbruks- och beroendeproblematik är dels större våldsutsatthet, dels att normbrotten gör det mer riskabelt att berätta om utsattheten och söka hjälp, samt att samhällsinstanserna inte förmår identifiera och adressera våldsutsattheten.

Följder av utsatthet och tendens att söka hjälp

Det psykiska våldet tenderar att sätta djupare spår än det fysiska. Flera informanter som har varit i kontakt med samhällsinstanser erfar att våldets psykiska följder inte har uppmärksamats tillräckligt.

Flest ungdomar i enkätstudien skulle vända sig till skolan om de ansåg sig behöva hjälp. Här har ungdomarna upparbetade relationer med och tillit till personalen. Flickor kan i högre grad än pojkar tänka sig att vända sig till Ungdomsmottagningen, medan Polisen är den instans som fler pojkar än

⁵ Finns på: https://goteborg.se/wps/wcm/myconnect/9aef6cf4-6df7-4396-99b3-f003522ab962/Det+hedersrelaterade+v%C3%A5ldets+och+f%C3%B6rtryckets+uttryck+och+samh%C3%A4llets+utmaningar_karti%C3%A4gning.pdf?MOD=AJPERES

⁶ A. a. s. 48

flickor vänder sig till. Socialtjänsten får i allmänhet dåligt omdöme och de som uppger att de någon gång tidigare sökt hjälp där vill inte söka fler gånger.

Det finns dock berättelser i intervjumaterialet om lyckade insatser där socialtjänsten förmått göra stor skillnad för den utsatte. I dessa fall handlar det om lyhördhet, trygghet och tydlighet samt att samhällets stödfunktioner fungerar i samverkan och klarar att hålla ut i längden. Ungdomar söker i låg grad stöd från verksamheter som har begreppet "heder" i sitt namn.

Inställningar till grundläggande fri- och rättigheter

Sammantaget är skillnaderna i attityder till mänskliga fri- och rättigheter signifikanta mellan de som lever med hedersnormer och de som inte gör det, där ungdomar som lever med hedersnormer generellt sett är mer negativt inställda till frågor som jämställdhet, fri abort, barns rätt till ett liv fritt från våld och samkönade äktenskap. Pojkar är genomgående mer negativt inställda till mänskliga rättigheter än flickorna.

Förbudet mot att gifta sig under 18 år, anser en femtedel av ungdomarna som lever med hedersnormer inte alls är bra. Cirka en tredjedel av pojkarna i gruppen tycker att den svenska lagen som förbjuder könsstympning är dålig. Rätten till fri abort stöds av cirka hälften av ungdomarna som lever med hedersnormer och drygt var tionde flicka tycker att lagen mot barnaga är dålig.

Uppskattningar av omfattning av kvinnlig könsstympning i Sverige och Göteborg

Socialstyrelsen har utifrån FN:s uppskattningar av förekomsten av kvinnlig könsstympning⁷ i olika länder i världen, gjort beräkningar på antal flickor och kvinnor nu bosatta i Sverige som kan ha utsatts för någon form av könsstympning. Socialstyrelsens skattning från 2015 bedömer att cirka 38 000 flickor och kvinnor i Sverige kan vara könsstympade, varav 7000 under 18 år⁸. Utifrån samma sätt att räkna har Socialnämnd centrum gjort en uppskattning av förekomsten i Göteborgs Stad. Den visar att totalt 5 653 flickor och kvinnor boende i Göteborg (baserat på befolkningsunderlag årsskiftet 2016/2017) kan vara könsstympade. Av dessa uppskattas 1 154 vara flickor, upp till 18 år.

Normmedvetenhet

Normer är outtalade föreställningar om vad som anses vara normalt i ett visst sammanhang. Genom att synliggöra normer som riskerar att begränsa och diskriminera blir det också möjligt att ifrågasätta och förändra dem. Grunden för normmedvetenhet är att granska sig själv och sin verksamhet.

I rapporten *Normbrytande liv i Göteborg*⁹ konstateras exempelvis att den utsatthet som många hbtq-personer upplever kan förstås i relation till heteronormen. De kommunala verksamheterna är oftast uppbyggda utifrån en heteronormativ förståelse och riskerar därför möta brukaren som enbart heterosexuell och cis-person¹⁰. Detta är särskilt allvarligt då det gäller våldsutsatthet bland asylsökande hbtq-personer och unga hbtq-personer eftersom en ensidig heteronormativ tolkning av hedersrelaterat våld och förtryck riskerar försumma deras specifika våldsutsatthet.

⁷ Kvinnlig könsstympning innebär att man med ett vasst föremål skär bort hela eller delar av de yttre könsorganen på flickor. Det förekommer fyra olika typer av könsstympning enligt WHO. Den vanligaste formen av könsstympning, cirka 80 % av fallen, är att skära bort klitoris samt de inre blygdläpparna.

⁸ <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2015/2015-1-32>

⁹ Göteborgs Stad (2014) *Normbrytande liv i Göteborg*.

¹⁰ Cis-person är ett begrepp som används för personer vilkas könsidentitet och könsuttryck stämmer överens med personernas biologiska och juridiska kön. Cis är latin och betyder "på den här sidan om" och innebär att ens juridiska kön, biologiska kön och könsidentitet är av samma slag. En cis-person är i den meningen motsatsen till en transperson.

Personer med funktionsnedsättning, särskilt de med intellektuell funktionsnedsättning, har också en specifik våldsutsatthet och är i behov av ett starkare samhälleligt skydd. I en hederskontext kan en sådan individ ha svårt att förstå konsekvenserna av de val hen ställs inför och föräldrar och släkt kan dra nytta av den utsatthet det innebär för att till exempel genomföra ett äktenskap, som sedan kan resultera i en ännu större utsatthet för både våld och sexuella övergrepp inom ramen för tvångsäktenskapet med stora svårigheter att ta sig därifrån.

Ett normmedvetet¹¹ förhållningssätt kan bidra till att vi bättre kan förstå människors olika förutsättningar och livsvillkor, och därmed upptäck fler utsatta och våldsutövare och sätta in rätt insatser i tid.

¹¹ Se till exempel <http://www.jamstall.nu/fakta/normkritik/>

Utgångspunkter för planen

Både internationella konventioner och svensk lagstiftning ger tyngd åt stadens arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck. Frihet från våld och förtryck är en universell och grundläggande mänsklig rättighet som denna plan tar sin utgångspunkt i, med särskilt fokus på barns och ungas livsvillkor. Enligt stadens budget ska Göteborg vara en stad där de mänskliga rättigheterna är självklara. Göteborgs Stad ska också sträva efter att alla som vistas i staden får sina mänskliga rättigheter tillgodosedda (Göteborg Stads budget 2018 och 2019).

Mänskliga rättigheter och internationella konventioner

I grunden för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck finns FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna (1948) samt en rad andra konventioner som riktar sig mot särskilda livsområden eller grupper av människor¹². Konventionerna ger medborgarna individuella rättigheter som de stater som har ratificerat dem förbinder sig att värna och samtliga konventioner bygger på icke-diskrimineringsprincipen. Icke-diskrimineringsprincipen innebär att rättigheterna gäller alla medborgare och alltid, oavsett kön, ålder, etnicitet, religion, och så vidare. Kommunen ansvarar för att omsätta dessa rättigheter i praktiken genom de verksamheter kommunen driver och den service som ligger i det kommunala uppdraget.

Rätten till ett liv fritt från våld och förtryck gäller såväl vuxna som barn och ungdomar.

Barnkonventionen ger ett extra starkt skydd för barn och anger i tredje artikeln att alla beslut som rör barn ska utgå ifrån barnets bästa. Bland kommunens verksamheter som möter våldsutsatta barn och deras föräldrar/familj, är detta av största vikt, särskilt när Barnkonventionen blir svensk lag från 2020¹³.

Nationell lagstiftning

Sverige var det första landet i Europa som år 1982 lagstiftade mot kvinnlig könsstympning. Lagen förbjuder genomförande, förberedelse och stämpling till könsstympning, oavsett om samtycke getts eller inte. Underlåtenhet att anmäla kännedom om brott är också straffbart. Straffsatserna går ända upp till 10 år för genomförande. Det finns ännu bara två fällande domar om genomförande, en om stämpling, hittills. Socialstyrelsen uppskattar att ca 38 000 flickor och kvinnor är könsstympade, och Sverige har den högsta prevalensen i Europa.

I juli 2014 förstärktes lagstiftningen mot barn- och tvångsäktenskap genom att de två nya brotten äktenskapstvång samt vilseledande till tvångsäktenskapsresa infördes i brottsbalken (4 kap. §§ 4 c och d). Även försök och förberedelse till äktenskapstvång kriminaliserades (4 kap. 10 § Brb). Stämpling¹⁴ till äktenskapstvång är kriminaliserat sedan juli 2016. Endast ett fåtal har dömts för de nya brotten och under 2017 tillsatte regeringen en utredning för att se över behovet av åtgärder för att säkerställa ett starkt skydd mot barnäktenskap, tvångsäktenskap samt brott med hedersmotiv. Från 1 januari 2019 gäller ny lagstiftning kring utländska barnäktenskaps giltighet i Sverige. Den nya lagstiftningen (lag om

¹² Se bland annat konventionerna om; ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (1966); avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (kvinnokonventionen) (1979); om barnens rättigheter (barnkonventionen)¹² (1989); och om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (1993)¹². På europeisk nivå finns Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) (1950)¹² och sedan 2011 Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (Istanbul-konventionen).

¹³ <https://skl.se/demokratiledningstyming/manskligarattigheterjamstalldhet/barnetsrattigheter/barnkonventionenblirsvenskilag.887.html>

¹⁴ Stämpling till brott är en form av förberedelse till brott som innebär att en person i samråd med någon annan beslutar att begå ett brott, försöker förmå någon att utföra brott eller åtar sig att utföra ett brott (www.aklagare.se).

ändring i lagen 1904:26 s. 1) innebär ett förbud mot utländska barnäktenskap oavsett vilken anknytning till Sverige som personerna hade när äktenskapet ingicks.

Anmälningsskyldighet enligt socialtjänstlagen

Ett antal yrkeskategorier såsom till exempel personal inom förskola, skola och socialtjänst är enligt socialtjänstlagens 19 kap. 1 § skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa.

Socialnämndens särskilda ansvar enligt socialtjänstlagen

Socialnämnden har ett särskilt ansvar för att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld samt barn som har bevittnat våld av eller mot närstående vuxna eller själva varit utsatta för direkt våld, får det stöd och den hjälp som de behöver.¹⁵ Detta ansvar regleras i socialtjänstlagens 13 kap. 1 § samt 18 kap. 7 §.

Socialstyrelsesens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer (SOSFS 2014:4)

Den 1 oktober 2014 trädde föreskrifter och nya allmänna råd på området våld i nära relationer i kraft. De omfattar barn och vuxna som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående och barn som har bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående. Föreskrifterna är rättsligt bindande och innebär en detaljreglering av vad socialtjänstlagen stadgar. Allmänna råden innehåller rekommendationer om hur en författning kan eller bör tillämpas.

Enligt 3 kap. 1 § ska socialnämnden fastställa mål för arbetet med våldsutsatta och barn som bevittnat våld samt beskriva när och hur målen ska uppnås.

Enligt 6 kap. 1 § ska socialnämnden när den får kännedom om att ett barn kan ha utsatts för våld eller andra övergrepp av en närstående, eller bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot en närstående, utan dröjsmål inleda en utredning om barnets behov av stöd och hjälp. Nämnden ska vidare bedöma risken för att barnet kommer att utsättas för eller bevittna ytterligare våld.

Nationella jämställdhetspolitiken

Enligt regeringen ska jämställdhetspolitiken syfta till att förändra de strukturella och ojämlika maktförhållanden mellan kvinnor och män som innebär att kvinnor som grupp är underordnade män som grupp i samhället. Att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv är det övergripande målet för jämställdhetspolitiken sedan 2006. I regeringens proposition *Makt att forma samhället och sitt eget liv* (prop. 2005/06:155) fastställdes också fyra delmål för jämställdhetspolitiken, där det fjärde var att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Regeringen inkluderar hedersrelaterat våld i arbetet mot mäns våld mot kvinnor.¹⁶

För att stärka förutsättningarna att nå det jämställdhetspolitiska delmålet att mäns våld mot kvinnor ska upphöra antogs 2016 en tioårig nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot

¹⁵ År 2007 skärptes socialtjänstlagen för att tydliggöra kommunens ansvar att ge stöd och hjälp till våldsutsatta kvinnor och barn som har bevittnat våld.

¹⁶ 2016 presenterades den jämställdhetspolitiska skrivelsen *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid* (Skr. 2016/17:10). Regeringen gör bedömningen att det har gjorts framsteg i utvecklingen mot jämställdhet, samtidigt som utvecklingen i vissa avseenden står still eller till och med har gått bakåt. De jämställdhetspolitiska målen anses långt ifrån uppnådda. I skrivelsen infördes de två nya delmålen jämställd hälsa och jämställd utbildning, vilket ledde till att delmålet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra, nu blev det sjätte jämställdhetspolitiska delmålet.

kvinnor. Strategin betonar särskilt ett förebyggande arbete¹⁷ och inkluderar frågor om hedersrelaterat våld och förtryck. Den är en del av den jämställdhetspolitiska skrivelsen *Makt, mål och myndighet*. Utredningen om en nationell strategi identifierade en brist på våldsförebyggande insatser riktade till pojkar och unga män i en hederskontext och enligt strategin ska utvecklingen av sådana insatser stödjas. Jämställdhetsmyndigheten som inrättades 1 januari 2018 i Göteborg har fått ett sådant uppdrag.

Annat arbete på området i Göteborgs Stad

Dialoga – kompetenscentrum om våld i nära relationer och hedersrelaterat våld

Dialoga är stadens kompetenscentrum om våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck och erbjuder olika typer av kompetenshöjande aktiviteter till medarbetare i Göteborgs Stad och i de kommuner i Göteborgsregionen som slutit avtal med Dialoga.

Under 2017 skapades en central samordningsfunktion mot hedersrelaterat våld, som finns på Dialoga. Samordnaren ska tillhandahålla stöd till stadens verksamheter i form av bland annat kompetensutveckling och forum för erfarenhetsutbyte. Inom samordningsuppdraget är fem utvecklingsområden identifierade vilka är: stöd till individer; stöd till yrkesverksamma; kompetensutveckling; samverkan och förebyggande arbete. Det är utifrån dessa utvecklingsområden som denna plan är utformad.

Stödcentrum hedersrelaterat våld

Stadsledningskontoret har på uppdrag av kommunstyrelsen genomfört en utredning av förutsättningar för ett regionalt stödcentrum för individer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Efter beslut i kommunfullmäktige 2019-05-23 kommer stadsledningskontoret att fortsätta utreda avtal med Göteborgsregionens kommuner med sikte att inrätta ett sådant stödcentrum under 2021.

Amandakommission

Stadsledningskontoret har av kommunstyrelsen fått i uppdrag att tillsätta och samordna en ”Amandakommission”¹⁸ i syfte att säkerställa att Göteborgs Stad i framtiden inte brister i sitt arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck. De rekommendationer som framkommit av granskningen har under 2020 arbetats in i denna plan.

Resursteam mot hedersrelaterat våld

I staden pågår en uppbyggnad av så kallade resursteam mot hedersrelaterat våld. Teamen ska stödja yrkesverksamma i ärenden som handlar om hedersrelaterat våld och förtryck. De ska även stödja utsatta och kunna möta upp dem på lämplig plats såsom exempelvis i skolan, på fritidsgårdar eller på Arbetsförmedlingen. De fyra regionala socialnämnderna har varsitt resursteam. Staden har för detta arbete erhållit medel från Länsstyrelsen i Västra Götaland 2018-2020. Det har gjorts mot bakgrund av att Länsstyrelsen i Västra Götaland är pilotlän för ett nationellt regeringsuppdrag att utveckla regionala resurscentra hedersrelaterat våld. Stadens satsning har blivit en del av detta nationella uppdrag.

Kopplingar till andra styrande dokument

Nedan listas de antagna program och planer i staden som i störst omfattning angränsar till denna plan:

¹⁷ Namnet Amandakommission kommer från ett fall där en flicka, Amanda, giftes bort vid unga år och sedan tio år senare förlorade vårdnaden om sina barn till den man hon tvingats gifta sig med.

Styrande dokument	Kopplingar till hedersrelaterat våld och förtryck	Giltighet och fastställare
Dialog och samarbete - Ett samlat program för Göteborgs Stads trygghetsfrämjande och brottsförebyggande arbete	Omfattar kopplingar till stadens våldspreventiva arbete.	2014–2020 Beslutat i KF
Göteborgs Stads plan för att förbättra hbtq-personers livsvillkor	Belyser hbtq-personers specifika utsatthet.	2017–2021 Beslutad i KF
Göteborgs Stads plan mot våld i nära relationer	Omfattar kopplingar till våld i nära relationer.	2014–2019 Beslutad i KF
Göteborgs Stads program för en jämlik stad	Omfattar kopplingar till långsiktiga satsningar för att ska skapa likvärdiga livsvillkor för alla som bor, vistas och verkar i staden med tyngd på tidiga insatser i barns liv.	2018–2026 Beslutat i KF
Göteborgs Stads program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning	Belyser personer med funktionsnedsättnings specifika utsatthet.	2014–2020 Beslutat i KF
Handlingsplan för arbetet med de mänskliga rättigheterna i Göteborgs Stad	Slår fast att alla stadens verksamheter ska genomsyras av mänskliga rättigheter.	2016 – tillsvidare Beslutad i KF
Det goda livet i Västra Götaland – Handlingsplan för psykisk hälsa	Omfattar kopplingar till långsiktiga psykosociala insatser.	2018–2020 Beslutad i KF
Göteborgs Stads plan för jämställdhet	Omfattar kopplingar till stadens arbete med jämställdhet, våldsutsatthet och destruktiva maskulinitetsnormer.	2019–2023 Beslutad i KF
Göteborgs Stads plan för arbetet med sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR)	Omfattar kopplingar till stadens arbete med SRHR.	2019-2022 Beslutad i KF

Implementering

Varje nämnd och styrelse som omnämns i planen ansvarar för dess implementering och måluppfyllelse. I staden finns redan idag en samordningsgrupp för arbetet mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld. I denna grupp kommer arbetet med implementeringen av planen att följas och visst stöd för implementering att ges. Stadsledningskontoret har den strategiska rollen i staden och Socialnämnden Centrum ansvarar för det operativa stödet via den centrala samordnaren.

Uppföljning

Varje nämnd och styrelse som omnämns i planen ansvarar för egen uppföljning av implementeringstakten. En kvalitativ uppföljning av planen kommer efter två år att genomföras av Stadsledningskontoret, med utgångspunkt i att följa upp implementeringstakten och genomförbarheten av aktiviteter. Inför att planens tidsperiod löpt ut, ska en utvärdering göras i förhållande till måluppfyllelse, effekt och relevans. Utvärderingen ska ge vägledning i stadens fortsatta arbete med frågan. En ny enkätstudie, baserad på den enkätstudie som var en del av den genomförda kartläggningen i storstäderna, ska genomföras efter planens tidsperiod löpt ut.

Planen

Planen är indelad i tre delmål som ska stödja att syftet och det övergripande målet uppnås. Delmålen består av tre av de fem utvecklingsområden som identifierats inom det centrala samordningsuppdraget. De två återstående områdena: kompetensutveckling och samverkan är egna aktiviteter och en grundförutsättning för planens insatser. De tre delmålen med tillhörande aktiviteter är:

1. Det finns ett främjande och förebyggande arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck
2. Individer som lever i hederskontext erbjuds stöd och skydd utifrån behov
3. Yrkesverksamma som möter individer i hederskontext har ett adekvat och fungerande stöd

Delmål 1 - Det finns ett främjande och förebyggande arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck

Inledning

Främjande och förebyggande arbete handlar om att stärka det långsiktiga arbetet för demokrati och mänskliga rättigheter kopplat till ett liv fritt från våld och förtryck.

Bland ungdomar som lever med hedersnormer är stödet för grundläggande fri- och rättigheter avsevärt lägre än bland de ungdomar som inte lever i en hederskontext, vilket kan påverka möjligheterna att leva ett självständigt liv som vuxen, fritt från våld. Detta visar stadens kartläggning av det hedersrelaterade våldet och förtrycket.

Hedersnormer gynnas av inneslutenhet och missgynnas av social, ekonomisk, politisk, kulturell och religiös mobilitet. Det är viktigt att skapa starka inkluderande strukturer för nyanlända som kan öka deras mobilitet på alla dessa fält samt öka det sociala och ekonomiska stödet till personer vars mobilitet eller rörlighet hindras av segregation på olika områden.

Aktiviteter

1.1 Genomför värdegrundsdialoger med barn och unga

Att arbeta med barn och ungas attityder till mänskliga rättigheter och jämställdhet kan på lång sikt leda till att de som vuxna väljer att bryta med den hederskontext de växt upp i, och på kort sikt motverka våldsutövande. Dialoger med unga, särskilt med pojkar i hederskontext, om rätten till självbestämmande över kroppen, kvinnors lika rättigheter och barns rätt att växa upp i frihet utan våld behöver säkerställas i förskola, skola, fritidsverksamhet och idrotts- och föreningsverksamhet. Dialoger kan ske spontant i möte med barn och unga, samt i strukturerad form införlivad i undervisning och andra aktiviteter. Fryshuset kan nämnas som en aktör inom civilsamhället som arbetar med värdegrundsdialoger med unga i en hederskontext. Ett annat sätt att arbeta med frågan är genom projektet Kärleken är fri, som några stadsdelar genomför på skolor en gång per år¹⁹.

Aktiviteten ligger väl i linje med skolans demokratiska uppdrag. Målet med skolans demokrati- och värdegrundsarbete är att främja demokratin och motverka odemokratiska uttryck. Skolan har som uppgift att integrera värdegrundsarbete i kunskapsmålen. Dock varierar graden av integrering mellan skolor²⁰. Skolans undervisning och demokratiska fostran ska vara likvärdig, oavsett var ett barn växer

¹⁹ <https://dinarattigheter.se/starta-ett-projekt/skolveckor/>

²⁰ <https://www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/granskningsrapporter/kvalitetsgranskningar/2012/demokrati/kval-gr-demokrati-slutrapport.pdf>

upp och vilken skola barnet går på. Denna aktivitet har en tydlig koppling till Göteborgs Stads jämställdhetsplan och utvecklingsområdet *Frihet från våld* där flera åtgärder riktas mot destruktiva maskulinitetsnormer.

Aktivitet 1.1	Genomför värdegrundsdialoger med barn och unga
Målgrupp	Barn och unga i hederskontext.
Ansvar	De fyra regionala socialnämnderna, Förskolenämnden, Grundskolenämnden, Utbildningsnämnden, Idrotts- och föreningsnämnden.
Förväntat resultat	Att fler barn och unga har positiva attityder till demokrati och mänskliga rättigheter.
Uppföljning	Andel unga med positiva attityder till demokrati och mänskliga rättigheter. Kvantitativ uppföljning via förnyad enkät efter 4 år. Ansvar stadsledningskontoret.

1.2 Genomför värdegrundsdialoger med föräldrar och vårdnadshavare

Föräldrar, vårdnadshavare eller andra familjemedlemmar är viktiga målgrupper för att förebygga hedersrelaterat våld och förtryck. Unga människor riskerar att hamna i kläm mellan olika norm- och värdesystem om det finns stora skillnader mellan de norm- och värdesystem som råder i hemmiljön och det som råder i skola och förskola. Om samverkan mellan hem och skola dessutom är bristfällig riskerar den unge att bli bärare av dessa värdegrundskrockar (SOU 2010:84). Det är därför viktigt att stärka samverkan mellan skola/förskola och hem.

Att utveckla dialogen med vårdnadshavare kan t.ex. innebära att se över strukturen för, och innehållet i, föräldramöten, föräldrastöd och andra samtal utifrån målgruppens behov.

I stadsdelen Västra Hisingen har t.ex. en modell med föräldramöten på dagtid provats med goda resultat. Det var något som önskades av målgruppen själva, då det skulle vara enklare för dem att delta då istället för på kvällstid. För att ytterligare öka delaktigheten erbjöds tolkstöd och möjlighet till barnpassning.

Demokrati, mänskliga rättigheter, och framför allt barns rättigheter ska utgöra grunden för värdegrundsdialogerna. Det är viktigt att tydliggöra förskolans och skolans uppdrag samt vilka rättigheter och skyldigheter en vårdnadshavare har i det svenska skolsystemet.

Som exempel på ett arbete med processinriktade värdegrundsdialoger kan nämnas att Västra Hisingen använder Bygga Broars modell för att stötta förskolor och skolor att hantera frågor om demokrati och barns rättigheter²¹. Andra exempel kan vara relationsskapande dialoger utifrån ett familjecentrerat arbetssätt.

Aktivitet 1.2	Genomför värdegrundsdialoger med föräldrar och vårdnadshavare
Målgrupp	Föräldrar/vårdnadshavare.

²¹ www.bygga.broar.nu.

Ansvar	De fyra regionala socialnämnderna, Förskolenämnden, Grundskolenämnden, Utbildningsnämnden, Arbetsmarknad och vuxenutbildning.
Förväntat resultat	Barn och unga i hederskontext får i ökad grad delta i skol- och fritidsaktiviteter.
Uppföljning	Andel som får delta i skol- och fritidsaktiviteter undersöks via förnyad enkät efter 4 år. Ansvar stadsledningskontoret.

1.3 Säkerställ barns rätt till utbildning

Sammanlagt uppger mellan 15 och 50 % av de ungdomar som lever med hedersnormer att de inte får delta på en eller flera lektioner i skolan.²²

Enligt barnkonventionen har barn rätt till utbildning i syfte att utveckla barnets fulla möjligheter, utveckla respekt för mänskliga rättigheter och grundläggande friheter och förbereda barnet för ett ansvarsfullt liv i ett fritt samhälle i en anda av förståelse, fred, tolerans och jämställdhet. I alla beslut som rör barnet ska det i första hand vara barnets bästa som beaktas²³.

Skolplikten gäller samtliga elever i grundskolan samt i förskoleklass. En elev får på begäran av elevens vårdnadshavare befrias från skyldighet att delta i obligatoriska inslag i undervisningen om det finns synnerliga skäl. Ett sådant beslut får endast avse enstaka tillfällen under ett läsår, det innebär att det inte finns lagstöd att rutinemässigt avstå från en viss typ av lektion²⁴. Saken har prövats i Europadomstolen vid ett par tillfällen, där det konstaterats att föräldrars filosofiska eller religiösa övertygelse endast kan tas i beaktande när den inte står i kontrast till barns rätt till utbildning och inte heller i kontrast till barnets bästa²⁵. Rektor har ansvar att besluta i dessa frågor.

Med barnkonventionen som lag från och med 2020 finns det anledning att se över rutiner kring att säkra barns rätt till utbildning, oavsett religiös, etnisk eller annan bakgrund. Barn och ungdomar som lever i en hederskontext med föräldrar som begränsar tillgången till deras rättigheter behöver ha samhällets fulla stöd att säkerställa denna tillgång. Göteborgs Stad behöver också säkerställa att skolor som motverkar skolans demokratiska uppdrag, jämställdhet eller barns rättigheter tidigt uppmärksammas och anmäls till Skolinspektionen.

Barn och unga i hederskontext kan föras utomlands mot sin vilja för könsstympning, tvångsgifte, försök att omvända hbtq-personer eller för uppfostringsresor. De kan hållas utomlands under lång tid. Om barnet uppges studera utomlands bör alltid en motkoll göras, på den skola föräldrarna uppgett. Om barnet inte fullgör sin skolplikt och föräldrarna inte uppger att de studerar annanstans, finns det enligt skollagen möjlighet att göra ett föreläggande förenat med vite till vårdnadshavarna. Orosanmälan till socialtjänsten ska alltid göras i dessa fall, oavsett vite eller inte²⁶.

I sex- och samlevnadsundervisningen finns det många tillfällen att beröra olika uttryck av hedersrelaterat våld och förtryck, bland annat rätten att bestämma över sin egen kropp, identitet och sexualitet, rätten att fritt välja sin partner, gränsdragningar, oskuldsnormer, kvinnlig könsstympning och myten om mödomshinnan. Därför ska kunskapen om dessa specifika uttryck av hedersnormer och

²² Det hedersrelaterade våldets och förtryckets uttryck och samhällets utmaningar. En kartläggning i Göteborg, Stockholm och Malmö 2017-2018, del III Göteborg, s 59.

²³ <https://www.barnombudsmannen.se/barnombudsmannen/barnkonventionen/>

²⁴ Skollagen 7 kapitlet 19 §

²⁵ Sara Högdin, *Skolplikten och dess befrielsegrunder*, Utbildning och demokrati 2007, vol 16, Nr 1, s. 9-29,

²⁶ Skollagen 7 kapitlet 23 §

begränsningar integreras i såväl sex- och samlevnadsundervisning som i förskolans pedagogiska uppdrag. Att tidigt kunna möta barns frågor om kroppen och att kunna agera vid misstanke om planerad eller genomförd könsstympning gör förskolan till en viktig aktör i aktiviteten.

Kunskap om barns rätt till utbildning samt om innehåll och genomförande av undervisningen om sex- och samlevnad, idrott, simundervisning eller andra ämnen som kan upplevas stå i kontrast till ens kultur, tradition eller religion bör ges riktat till föräldrar och vårdnadshavare.

Aktivitet 1.3	Säkerställ barns rätt till utbildning
Målgrupp	Barn och unga.
Ansvar	Förskolenämnden, Grundskolenämnden, Utbildningsnämnden.
Förväntat resultat	Barn och unga har tillgång till all undervisning.
Uppföljning	Följs upp via förnyad enkät efter 4 år. Ansvar stadsledningskontoret.

1.4 Integrera kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck i stadens våldspreventiva arbete

Den här aktiviteten om att integrera kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck i stadens våldspreventiva arbete, angränsar tydligt till Göteborgs Stads program för trygghetsfrämjande och brottsförebyggande arbete och modellen Trygg i-. En annan koppling är till aktiviteten i Göteborgs Stads plan för att förbättra hbtq-personers livsvillkor: att genomföra kompetenshöjande insatser kring hbtq och heder i de kommunala bostadsbolagen och Störningsjouren. Det finns även tydliga kopplingar till arbetet mot våldsbejakande extremism och parallella samhällsstrukturer.

Kontroll av att hedersnormer upprätthålls genom klädsel, umgänge och beteende sker även i skolan, av andra elever. Därför bör kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck integreras i det våldspreventiva arbetet inom skolan. Skolan är en viktig aktör för utsatta barn och ungdomar och en instans som många elever uppger att de skulle vända sig till om de vill ha stöd och hjälp²⁷.

Aktivitet 1.4	Integrera kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck i stadens våldspreventiva arbete
Målgrupp	Yrkesverksamma inom det trygghetsfrämjande och brottsförebyggande arbetet i staden, fältgrupper, bostadsvårdar, lärare och elevhälsoteam med flera.
Ansvar	De fyra regionala socialnämnderna, Förskolenämnden, Grundskolenämnden, Utbildningsnämnden, Förvaltnings AB Framtiden.
Förväntat resultat	Att hedersrelaterat våld och förtryck förebyggs via det våldspreventiva arbetet i staden.
Uppföljning	Kvalitativ uppföljning via yrkesverksamma efter 4 år. Ansvar stadsledningskontoret.

²⁷ Det hedersrelaterade våldet och förtryckets uttryck och samhällets utmaningar. En kartläggning i Göteborg, Stockholm och Malmö 2017-2018 Del III Göteborg, s 43.

1.5 Öka delaktigheten i samhället

Den här aktiviteten handlar om att skapa möjligheter för såväl kvinnor som män och andra att aktivt delta i samhällslivet. Inneslutenhet, genom till exempel segregation, arbetslöshet eller att inte kunna språket, är en riskfaktor för hedersrelaterat våld och förtryck. Delaktighet och mobilitet fungerar tvärtom stärkande för individuell frihet och motverkar segregation²⁸. Föräldrarnas utbildningsnivå och sysselsättning är en strukturell faktor som har betydelse i arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck. Mammans relation till arbetsmarknaden är särskilt viktig och ungdomar som lever med hedersnormer har i större utsträckning en mamma som förvisso är utbildad, men som inte arbetar. Uttryckt annorlunda: en mamma som arbetar minskar sannolikheten att barnet utsätts för olika former av hedersförtryck.

Samtliga ansvariga nämnder ska arbeta för att öka individens delaktighet i samhället. Delaktighet kan handla om allt från att delta i arbetslivet, i demokratiska val, engagera sig i en församling/förening eller vara aktiv i sitt bostadsområde. För att delta i samhällslivet krävs det tillgängliga verksamheter och mötesplatser som vänder sig till målgruppen.

I de områden i staden där hedersnormer är starka finns en möjlighet att nå målgruppen via samverkan med församlingar och föreningar. Närmare 30 % av pojkarna som lever med hedersnormer skulle helst vända sig till en religiös företrädare för stöd²⁹. Strukturerade medborgardialoger mellan politiker, tjänstepersoner och civilsamhälle kan vara ett sätt att få fler att bli delaktiga och att känna tillhörighet samtidigt som principer om demokrati och mänskliga rättigheter kommuniceras, och praktiseras, med fler.

Jobbhörnet är en verksamhet i Angered för personer i åldern 18-64 år som har försörjningsstöd och är arbetssökande. Olika typer av aktiviteter såsom söka jobb-aktiviteter, gruppaktiviteter, kontakt med arbetsgivare m.m., erbjuds med målet att personen ska komma ut i arbetslivet. Det är handläggaren på socialkontoret som anmäler personen.

Aktivitet 1.5	Öka delaktigheten i samhället
Målgrupp	Individer i hederskontext.
Ansvar	De fyra regionala socialnämnderna, Valnämnden, Nämnden för konsument- och medborgarservice, Idrott- och föreningsnämnden, Kulturnämnden.
Förväntat resultat	Att fler är delaktiga i samhällslivet.
Uppföljning	Kvantitativ uppföljning: valdeltagande, egen försörjning. Kvalitativ uppföljning av medborgardialoger och mötesplatser som når målgruppen efter 4 år. Ansvar stadsledningskontoret.

²⁸ Det hedersrelaterade våldet och förtryckets uttryck och samhällets utmaningar. En kartläggning i Göteborg, Stockholm och Malmö 2017-2018 Del I Göteborg, s 25.

²⁹ Det hedersrelaterade våldet och förtryckets uttryck och samhällets utmaningar. En kartläggning i Göteborg, Stockholm och Malmö 2017-2018 Del III Göteborg, s 43.

Delmål 2 – Individer som lever i hederskontext erbjuds stöd och skydd utifrån behov

Inledning

Enligt kartläggningen är flickor som lever med hedersnormer och framför allt de som lever med oskuldsnormer, mindre benägna än pojkar att söka stöd och hjälp från samhället. Orsakerna till att ungdomar som lever med hedersnormer inte söker stöd och hjälp varierar, men för de ungdomar som lever med oskuldsnormer är den vanligaste orsaken till det, att de inte anser sig ha något behov av det (flickor 43 % och pojkar 55 %). Även bland de pojkar som lever med våldsnormer är den vanligaste orsaken till att inte ha sökt stöd och hjälp, att de inte anser sig ha något behov av det (25,9 %). För flickorna som lever med våldsnormer är dock den vanligaste orsaken att de inte tror att någon skulle förstå dem eller kunna hjälpa dem (38,5 %).

Av de ungdomar som har svarat att de skulle kunna tänka sig att söka stöd och hjälp, skulle både flickor och pojkar som lever med oskuldsnormer, i första hand vända sig till någon personal i skolan såsom en lärare, kurator eller sköterska. Störst andel pojkar (46 %) som lever med våldsnormer skulle vända sig till ungdomsmottagningen för stöd och hjälp i första hand, medan flickorna i samma grupp i första hand vänder sig till skolan (48 %), därefter till ungdomsmottagningen (40 %). En större andel pojkar än flickor som lever med hedersnormer skulle kunna tänka sig att vända sig till en religiös företrädare för stöd och råd.

Aktiviteter

2.1 Genomför informationsinsatser

Kartläggningen visar att okunskap om samhällets stödinstanser håller kvar utsatta i hedersvåld och förtryck, medan kunskap om vart man kan vända sig fungerar i motsatt riktning. Flera av respondenterna berättar att de flydde så fort de fick kännedom om att de kunde få hjälp och vart de kunde vända sig.

För individer som lever i en hederskontext ska det vara tydligt vart en kan vända sig för att få stöd och hjälp, vilka insatser som erbjuds och vilka rättigheter den enskilda har. För att uppnå detta behöver offentliga informationsinsatser genomföras. Informationen ska rikta sig till personer som lever i en hederskontext, oavsett om det handlar om barn och unga, vuxna med eller utan barn, hbtq-personer eller personer med funktionsnedsättningar.

Verksamheter som möter målgruppen behöver sprida information genom att besöka skolor och berätta om sina verksamheter och genom att ta fram och sprida skriftlig information.

Informationen på stadens hemsidor behöver ses över. All information ska vara utformad på ett normmedvetet, inkluderande och lättillgängligt sätt.

Aktivitet 2.1	Genomför informationsinsatser
Målgrupp	Individer som lever i en hederskontext.
Ansvar	De fyra regionala socialnämnderna.
Förväntat resultat	Fler personer har kunskap om vart de kan vända sig för stöd och hjälp.

Uppföljning	Kvantitativ uppföljning via förnyad enkät efter 4 år. Ansvar stadsledningskontoret.
-------------	---

2.2 Utveckla resursteam mot hedersrelaterat våld

I staden pågår en process med att bygga upp resursteam hedersrelaterat våld och förtryck. Teamen ska stödja både personer som är utsatta för hedersrelaterat våld samt yrkesverksamma som behöver råd och stöd då de möter problematiken. De ska vara mobila och kunna möta upp den utsatta på en för personen lämplig plats. De fyra regionala socialnämnderna har varsitt resursteam som ansvarar för stödet i sitt område.

Staden har beviljats externa medel från Länsstyrelsen i Västra Götaland för uppbyggnaden av resursteam under perioden augusti 2018 till och med december 2019. Det har gjorts mot bakgrund av att Västra Götalands län är pilot för det nationella regeringsuppdraget att inrätta regionala resurscentra hedersrelaterat våld. Stadens arbete har blivit en del av denna nationella satsning. Följeforskning bedrivs på nationell nivå av forskaren Devin Rexvid och Göteborgs Stad är inkluderat i detta. Medel till detta arbete har även erhållits från Tillväxtverket för 2019, inom ramen för stadens jämlikhetssatsning. Allt tyder på att medel också beviljas av Länsstyrelsen för 2020. En utvärdering av teamen ska göras under 2020 och om den visar på positiva resultat behöver finansiering av resursteam framöver läggas in i budget.

Stadens kompetenscentrum Dialoga samordnar teamen genom att skapa en plattform för erfarenhetsutbyte samt ge konsultativt stöd vid behov.

Aktivitet 2.2	Utveckla resursteam mot hedersrelaterat våld
Målgrupp	Individer i hederskontext och yrkesverksamma.
Ansvar	De fyra regionala socialnämnderna.
Förväntat resultat	Tidigare upptäckt av och förbättrat stöd till personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck.
Uppföljning	Utvärdering 2020. Ansvar berörda nämnder som rapporterar in till stadsledningskontoret.

2.3 Utred möjligheten att säkerställa tillgången till lämpligt skyddat boende

Det finns ett behov av att se över om tillgången till skyddade boendeplatser motsvarar behoven hos personer utsatta för hedersrelaterat våld, både vad gäller antal platser, under hur lång tid en plats finns tillgänglig samt om säkerhetsnivån i boendet motsvarar den bedömda risken för individen. Grupper som idag har svårare att hitta en lämplig boendeplats såsom till exempel hbtq-personer, män i alla åldrar och personer med funktionsnedsättning ska inkluderas.

När situationen är akut kan skyddat boende vara den enda möjliga väg som kvarstår. Att leva i skyddat boende är för de allra flesta en svår och ambivalent situation, där personen i en hederskontext skiljs från hela sin familj men också från hela sitt sociala nätverk. För den utsatta är det en svår balansgång mellan att söka skydd från våld och förtryck och längtan tillbaka till sin familj utifrån hoppet om att situationen ska förändras. Stor lyhördhet och flexibilitet krävs därmed i dessa ärenden. Barnrättsperspektivet ska vara utgångspunkt i hela utrednings- och beslutsprocessen.

Vuxna som önskar stöd att bryta sig loss från en hederskontext, med eller utan barn, kan vända sig till socialtjänsten eller till kriscentrum för kvinnor/kriscentrum för män samt till stödcentrum för brottsutsatta.

Aktivitet 2.3	Utred möjligheten att säkerställa tillgången till lämpligt skyddat boende
Målgrupp	Individer i hederskontext.
Ansvar	Socialnämnden centrum.
Förväntat resultat	Att personer i behov av skyddat boende får tillgång till det.
Uppföljning	Kvalitativ uppföljning efter 2 och 4 år. Ansvar stadsledningskontoret.

2.4 Stärk arbetet med långsiktiga psykosociala insatser

Under arbetet med att ta fram planen har det framkommit behov av att stärka upp de långsiktiga psykosociala insatserna under och efter att akut insats upphört. Många som sökt skydd återvänder till sin hederskontext på grund av bland annat oro för familjemedlemmar eller skuldskänslor, trots att risken för att utsättas för våld kvarstår. Ett långsiktigt samtalsstöd kan stödja i att bygga upp en ny vardag med nya sociala sammanhang och nätverk. Kontaktperson eller kontaktfamilj kan vara ett alternativ. Civilsamhället kan vara part i samverkan för ökad långsiktighet. I långsiktiga psykosociala insatser bör även närstående inkluderas, om möjligt.

Unga flickor eller kvinnor som genomgått kvinnlig könsstympning kan också vara i behov av ett långsiktigt samtalsstöd till följd av stympningen. I en del fall kan det handla om en mycket traumatisk upplevelse. Inte sällan sker stympningen utan någon bedövning av en icke-medicinskt utbildad person.

Rutiner för kedjor med stegvis ”utslussning” ur jourer och skyddade boenden behöver utvecklas, då steget kan bli alltför stort från boende till att stå på egna ben och leva ensam, ibland i annan stad med skyddad identitet. Kollektivboende kan vara en möjlighet när hotbilden trappats ner.

I kommunfullmäktiges budget för 2019 finns ett uppdrag att utreda förutsättningarna för ett lokalt eller regionalt stödcentrum för personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck, som, om det inrättas under planens period, kan bidra med långsiktiga psykosociala insatser. Ett sådant stödcentrum ska ha kompetens kring särskilt utsatta grupper som hbtq-personer och personer med funktionsnedsättning och centret ska i sin profil signalera kunskap om och öppenhet inför dessa grupper.

Aktivitet 2.4	Stärk arbetet med långsiktiga psykosociala insatser
Målgrupp	Individer i hederskontext och deras anhöriga.
Ansvar	De fyra regionala socialnämnderna.
Förväntat resultat	Att långsiktigt psykosocialt stöd finns under och efter akut insats för både våldsutsatta och deras närstående.
Uppföljning	Kvalitativ uppföljning efter 2 respektive 4 år. Ansvar stadsledningskontoret.

2.5 Utveckla möjligheterna att erbjuda insatser till personer som utövar hedersrelaterat våld

Att arbeta med insatser riktade mot förövare av hedersrelaterat våld innebär särskilda utmaningar, då våldet oftast är legitimerat av familj och övriga släktingar. Att våldet är sanktionerat av det omgivande nätverket innebär stora svårigheter med att motivera till behandling för att uppnå en beteendeförändring och ta ansvar för våldet.³⁰

Det finns dock personer som genom det hedersrelaterade våldets kollektiva karaktär kan känna sig mer eller mindre tvingade av familjen och släkten att utöva våld. Dessa personer kan vara mer mottagliga för att ta emot insatser. Särskilt pojkar och unga män har inte sällan dubbla roller som både offer och förövare. Stadens kartläggning visar att cirka 85 % av de pojkar som lever med våldsnormer har utsatt någon för våld. Motsvarande siffra för flickorna i samma grupp är cirka 46 %.

Män som lever i en hederskontext och utövar våld mot någon i familjen eller släkten och som önskar förändra sitt beteende kan vända sig till Kriscentrum för män för råd och stöd. Kvinnor i samma situation kan vända sig till Kriscentrum för kvinnor.

Möjligheterna att erbjuda insatser till personer som utövar hedersrelaterat våld behöver utvecklas.

Aktivitet 2.5	Utveckla möjligheterna att erbjuda insatser till personer som utövar hedersrelaterat våld
Målgrupp	Individer i hederskontext.
Ansvar	Socialnämnden centrum.
Förväntat resultat	Ökad kunskap om insatser för våldsutövare.
Uppföljning	Kvalitativ uppföljning efter 4 år. Ansvar stadsledningskontoret.

Delmål 3 – Yrkesverksamma som möter individer i hederskontext har ett adekvat och fungerande stöd

Inledning

För att flertalet av insatserna i delmål 2 ska uppfyllas behövs ett stärkt fokus på både samverkan och kompetenshöjande insatser likväl som fungerande rutiner och metoder i arbetet. Kartläggningen visar att yrkesverksamma efterlyser djupgående, välgrundad och kontinuerlig utbildning som är anpassad till den egna verksamheten. Olika typer av verksamheter efterfrågar konkret vägledning i utrednings- och bedömningsarbetet.

Sedan våren 2019 erbjuds yrkesverksamma i staden en basutbildning om hedersrelaterat våld. Utbildningar genomförs även på uppdrag från en enskild förvaltning/verksamhet. Personalen i resursteamerna är särskilt sakkunniga och stöttar personal på operativ nivå. De lokala samordnarna mot

³⁰ Kriminalvården har uppgett att de har svårt att nå fram med insatser till personer som sitter i fängelse till följd av hedersrelaterad brottslighet, då de inte anser sig ha gjort något fel. Enligt en studie genomförd inom Kriminalvården (2018) är av rättsväsendet dömda förövare av hedersrelaterat våld betydligt mer belastade jämfört med en normalpopulation. De har också i större utsträckning sedan tidigare varit misstänkta för brott och även blivit lagförda för det vad gäller såväl psykiatrisk som somatisk öppen- och slutenvård.

våld i nära relationer och hedersrelaterat våld ger stöd på en strategisk nivå. Riktade så kallade öppna utbildningar, som inte är på uppdrag, till specifika yrkesgrupper planeras under planens giltighetstid.

Aktiviteter

3.1 Genomför kompetenshöjande insatser

En förutsättning för att ge stöd till individer i en hederskontext är att förstå och uppmärksamma utsattheten. Därför krävs en viss grundkunskap om hedersrelaterat våld hos all personal i brukarnära verksamheter som möter barn och vuxna. Kontinuerlig utbildning av personal är därför nödvändig. Vid misstanke om utsatthet är det viktigt att ställa frågor, lyssna in och vara lyhörd. Den sammanlagda bilden utifrån kartläggningen pekar på att de utsatta ungdomarna i första hand skulle söka hjälp hos institutioner som inte är uttalat hedersspecifika. Det aktualiserar vikten av kompetens i dessa frågor bland verksamheter vars huvuduppgift inte är att arbeta med frågor om hedersrelaterat våld. Både utsatta flickor och pojkar vänder sig helst till personal i skolan för stöd och hjälp. Inom fritidsområdet, idrottsverksamhet samt inom föreningslivet behöver kunskapen öka generellt, men också specifikt kring hbtq-personers särskilda utsatthet samt den ofta osynliga, och dubbla, utsattheten hos pojkar.

Att öka kunskapsnivån i stadens brukarnära verksamheter kan innebära generella grundläggande kompetenshöjande insatser. Att lära av varandras erfarenheter i kollegiet kan vara ytterligare en ingång för en kompetensutveckling hos personalen. Frågorna är komplexa och personal behöver få tid och möjlighet att reflektera och diskutera med varandra.

Personal i brukarnära verksamheter som mer regelbundet kommer i kontakt med individer i hederskontext ska erbjudas fördjupad kompetens om problematiken via riktade utbildningsinsatser mot deras yrkesgrupp, där normmedvetenhet, olika gruppers utsatthet (som hbtq-personer, personer med funktionsnedsättning, äldre personer) samt våldets olika uttryck, är viktiga delar.

Ledningsgrupper med ansvar för verksamheter som socialtjänst, förskola, skola och fritidsverksamhet som på mer regelbunden basis möter målgruppen behöver kompetens i hedersrelaterat våld och förtryck. Det ska säkerställas att kompetensen stannar i organisationen oaktat personalomsättning eller byte av chef.

Samtliga kompetensutvecklingsåtgärder ska implementeras och följas upp av egen verksamhet, för att säkerställa att de har fått effekt för dem vi är till för.

Aktivitet 3.1	Genomför kompetenshöjande insatser
Målgrupp	Yrkesverksamma i brukarnära verksamheter samt de som regelbundet möter individer i hederskontext.
Ansvar	Socialnämnden centrum har ansvar för stadens gemensamma utbildningsinsatser. Övriga nämnder som berörs av aktiviteten ansvarar för sitt eget kollegiala lärande och att den personal som möter målgruppen har den kompetens som behövs.
Förväntat resultat	Höjd kunskapsnivå om hedersrelaterat våld och förtryck för att yrkesverksamma i staden ska känna sig tryggare i att förebygga, bemöta och hantera våldsutsatthet.
Uppföljning	Antal utbildningstillfällen följs upp efter 2 år. Kunskapsnivå följs upp kvalitativt efter 4 år. Ansvar stadsledningskontoret.

	Implementering och uppföljning av effekt av kompetensutveckling följs upp av ansvariga nämnder.
--	---

3.2 Stärk samordning och samverkan

Den centrala samordnaren mot hedersrelaterat våld och förtryck ska samordna stadens insatser på området på en övergripande nivå, samt utveckla samverkan. I staden finns ett myndighetsövergripande nätverk för erfarenhetsutbyte och informationsspridning, med en bred representation från stadens verksamheter samt flertalet andra myndigheter såsom hälso- och sjukvården, Polisen, Åklagarmyndigheten och även representanter från civilsamhällesorganisationer.

Samverkan på individnivå är reglerad i socialtjänstlagen som anger att socialnämndens insatser vid behov ska utformas och genomföras i samverkan (10 kap. 3 § SoL). Socialnämnden ska också fastställa var i verksamheten ansvaret för den interna och externa samverkan ska ligga (SOSFS 2014:4, 3 kap. 11 §). När det gäller barn som far illa eller riskerar att fara illa har socialnämnden ett förstahandsansvar att se till att samverkan kommer till stånd (18 kap. 6 § SoL). Det finns sedan början på 2018 en myndighetsövergripande arbetsgrupp i staden, med syfte att förbättra den operativa samverkan i enskilda ärenden myndigheter emellan. Drygt ett femtontal verksamheter finns representerade i denna grupp.

Förskola, skola och socialtjänst är nyckelaktörer i arbetet mot hedersrelaterat våld och en fungerande samverkan dem emellan kan vara avgörande i individärenden. Ett gott exempel på en god samverkan mellan två av dessa aktörer finns i Lövgärdet i Angered, där en viktig del i framgången är att det geografiska avståndet är litet. En struktur för samverkan på individnivå mellan förskola, skola och socialtjänst, behöver skapas i kommande organisationsförändringar.

En etablerad samverkan finns på Landvetter flygplats mellan Göteborgs Stad, Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Härryda kommun, Swedavia och Gränspolisen, gällande arbetet med att förhindra att barn och unga förs ut ur landet mot sin vilja, utifrån en hedersrelaterad problematik. En gång om året anordnas också ett dialogmöte med ideella föreningar på området. Staden behöver stärka och utveckla samverkan med idrottsföreningar och olika ideella organisationer i arbetet för jämställdhet och för att förebygga och motverka hedersrelaterat våld och förtryck, särskilt när det gäller nära samverkan på lokal nivå.

Barnahus är också en viktig aktör när det kommer till samverkan på individnivå olika myndigheter emellan. Där samverkar socialsekreterare, polis, åklagare, barnläkare och psykologer när det finns misstanke om att barn utsatts för misshandel, sexuella övergrepp och/eller kvinnlig könsstympning.

Det finns alltså redan idag en samordning av insatserna och en etablerad samverkan både internt i staden och med andra myndigheter och organisationer. Men detta arbete behöver stärkas ytterligare och då främst på individnivå. Samverkan behöver fungera i alla led, och rutiner för detta behöver tas fram där det saknas, det gäller även samverkan med andra myndigheter som hälso- och sjukvården.

Aktivitet 3.2	Stärk samordning och samverkan
Målgrupp	Göteborgs Stad i samverkan med andra myndigheter och civilsamhällesorganisationer.

Ansvar	De fyra regionala socialnämnderna, Nämnden för funktionsstöd, Förskolenämnden, Grundskolenämnden, Utbildningsnämnden.
Förväntat resultat	Det finns en tydlig och välfungerande samordning av stadens arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck, samt en utvecklad samverkan internt i staden och med andra myndigheter och civilsamhällesorganisationer.
Uppföljning	Kvalitativ uppföljning av samverkan efter 4 år. Ansvar stadsledningskontoret.

3.3 Upprätta rutiner

För att all berörd personal ska veta hur de ska agera vid misstanke eller kännedom om utsatthet eller utövande av hedersrelaterat våld och förtryck, behövs rutiner i brukarnära verksamheter. Viktigt är att ha fokus på att tidigt uppmärksamma problematiken och att agera samordnat utifrån behov. Rutinerna kan innehålla hänvisningskedja, hur samverkan med relevanta aktörer ska se ut, hur sekretess ska säkerställas, anmälningsskyldighet och att säker tolkanvändning används vid behov. Det är särskilt viktigt att rutinerna säkerställer skydd för den utsatte och att till exempel tidig kontakt med föräldrar inte tas då det kan innebära en stor fara för den utsatte.

Den centrala samordnaren för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck kan vara behjälplig i framtagandet av rutiner och stödja erfarenhetsutbyte mellan verksamheter för att stärka arbetet. Vissa verksamheter har redan tagit fram rutiner för agerande vid misstänkt eller bekräftad kvinnlig könsstypning. Här finns kunskap och kompetens på området, men kompletteringar kan behöva göras för att fänga bredden av stöd som behövs till individer i en hederskontext. Skola och förskola behöver ta fram rutiner för hantering av ärenden inför och efter skollov när misstanke finns om bortförande av barn och unga ut ur landet mot deras vilja.

Elevhälsan har i uppdrag att fråga elever om våldsutsatthet vid de tre hälsosamtalen som erbjuds i grundskolan. I gymnasiet erbjuds ett sådant samtal. Det är viktigt att fråga om våld på ett sådant sätt att alla former av våld täcks in. I nuläget finns en samverkan mellan Center för skolutveckling och Västra Götalandsregionen för att ta fram ett metodstöd, som ska säkerställa att alla former av våld fångas av de frågor som ställs. Dessutom ska resultaten av hälsosamtalen registreras i en databas som det senare ska gå att ta ut statistik ifrån, som ska vara tillgänglig för såväl elevhälsa som hälso- och sjukvården. Detta gör det möjligt att följa förekomsten av utsatthet för våld, inklusive hedersvåld, bland elever i Göteborgs Stad. Pilotförsök med nytt system ska testas under 2020 och utvärderas.

När våldsutsatthet, eller misstanke därom, framkommer ska personalen göra orosanmälan till socialtjänsten. Vid misstanke eller kännedom om brott ska även polisanmälan göras. Tidig upptäckt av hedersrelaterat våld och förtryck är en avgörande faktor för att både barn och föräldrar synliggörs i och kan få stöd och hjälp. Anmälningar ska göras i ett så tidigt skede som möjligt från förskola och skola till socialtjänsten.

Vid orosanmälan till socialtjänsten saknar i många fall anmälaren återkoppling på vad som händer i ärendet. Rutiner för bättre återkoppling till anmälare tjänstepersoner behöver utvecklas, och att se till att anmälarens kännedom i det enskilda fallet tas tillvara.

För yrkesverksamma som utreder och beslutar om åtgärder i ärenden som rör hedersrelaterat våld och förtryck finns risk att utsättas för hot och våld av närstående till den utsatta. Göteborgs Stads riktlinje för personsäkerhet gör gällande att särskilt utsatta verksamheter ska, i samverkan med sin säkerhetsfunktion, ta fram regler, rutiner och teknik som behövs³¹.

Aktivitet 3.3	Upprätta rutiner
Målgrupp	Yrkesverksamma i brukarnära verksamheter.
Ansvar	De fyra regionala socialnämnderna, Äldre samt vård- och omsorgsnämnden, Nämnden för funktionsstöd, Förskolenämnden, Grundskolenämnden, Utbildningsnämnden. Processledare: Socialnämnden centrum.
Förväntat resultat	Att rutiner är framtagna och används.
Uppföljning	Kvalitativ uppföljning efter 4 år. Ansvar stadsledningskontoret.

3.4 Utveckla arbetet inom myndighetsutövande socialtjänst

Att särskilja hedersrelaterat våld från övrigt våld är viktigt för att kunna göra korrekta bedömningar och sätta in rätt typ av insats. Detta är ett utvecklingsområde i staden. Personer som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck ser sig inte alltid som utsatta för våld och det är inte ovanligt att de inte anser sig ha behov av stöd och hjälp.³² Det är inte heller ovanligt att den utsatta uppvisar ambivalens på grund av både rädsla och saknad av familj. Denna ambivalens får inte utgöra hinder för att skydda individen från våld och förtryck, särskilt inte när det kommer till omhändertagande av barn enligt LVU. Lagen om vård av unga, LVU, är en skyddslag som ska tillämpas likvärdigt i staden för att säkerställa att behovet av stöd och skydd blir tillgodosett för barn som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck.

Barns behov och rättigheter ska vara i fokus i allt från anmälan och utredning till beslut om insatser och i uppföljningen. Barns delaktighet ska stärkas genom att alla barn ges lika möjligheter till delaktighet i beslut och planering av insatser utifrån varje barns egna förutsättningar. Syskon behöver uppmärksammas och få sina behov och rättigheter tillgodosedda.

I akuta ärenden behöver myndighetsutövande personal inom socialtjänsten kompetens och färdighet att använda instrument för risk- och skyddsbedömningar, som exempelvis Patriark. Risk- och skyddsbedömningar säkerställer att rätt insats sätts in vid rätt tillfälle och att den utsatte får skydd för att undkomma ytterligare hot och våld i hederns namn.³³³⁴ Det behöver finnas tillgång till både akuta

³¹[https://www5.goteborg.se/prod/Stadsledningskontoret/LIS/Verksamhetshandbok/Forfattn.nsf//A040F0216CF79F64C12581FC0038B89E/\\$File/WEBVB7K38B.pdf?OpenElement](https://www5.goteborg.se/prod/Stadsledningskontoret/LIS/Verksamhetshandbok/Forfattn.nsf//A040F0216CF79F64C12581FC0038B89E/$File/WEBVB7K38B.pdf?OpenElement)

³² Begreppet "barn som far" illa innefattar alla former av övergrepp, försummelse och utnyttjande som leder till faktisk eller potentiell skada för barnets hälsa eller utveckling. Det kan till exempel avse barn och ungdomar som i hemmet utsätts för fysiskt eller psykiskt våld, sexuella övergrepp, kränkningar eller problem i förhållande till sin familj, likaså om det blir vittne till våld eller lever i en miljö där våld och hot om våld förekommer. Vidare ingår barn och ungdomar som far illa på grund av sitt eget beteende, exempelvis på grund av missbruk, kriminalitet och annat självdestruktivt beteende. Barn som utsätts för hot, våld eller andra övergrepp från jämnåriga eller från andra, samt barn med stora problem i skolsituationen föranledda av en social problematik kan också anses ingå i socialtjänstens målgrupp." <https://orosanmalan.se/anmalningsplikten/>

³³ Patriark är det enda evidensbaserade instrument som särskilt tagits fram för att bedöma risker och behov av skydd i ärenden med hedersproblematik. Socialtjänstpersonal inom myndighetsutövning barn och unga har i ett par stadsdelar gått utbildning och använder sig av Patriark.

³⁴ Socialstyrelsen har fått i uppdrag av regeringen att revidera FREDA som i nuläget är ett bedömningsinstrument för utsatthet för våld i nära relation, till att inkludera även hedersrelaterat våld och förtryck. Uppdaterad version ska redovisas 2021 men redan under 2020 ska ett förslag på ny version testas. Göteborgs Stad har anmält intresse att få delta i testperioden. Det innebär en möjlighet för yrkesverksamma som gör risk- och skyddsbedömningar att lämna synpunkter kring vilka behov en ser och att få testa det nya instrumentet, samt utvärdera dess funktion i ärenden som rör hedersrelaterat våld och förtryck.

insatser och mer långsiktiga sådana. Individer kan vara placerade i olika typer av boenden under en längre tid och det kan finnas behov av stöd att skapa sig ett nytt liv efter placeringstiden. Det behöver säkerställas att utredningarna bedrivs enligt gällande lagar och föreskrifter och polisanmälan behöver göras i större omfattning när det finns misstanke om våld i olika former, samt när det gäller misstanke om bortförda barn.

Hur insatser ska genomföras ska dokumenteras i en genomförandeplan. Insatser till både barn och vuxna behöver analyseras och följas upp för att säkerställa effekterna och att de motsvarar individernas behov. Detta bör göras genom systematisk uppföljning som innebär att dokumentation från klientarbetet sammanställs och används i syfte att utveckla och förbättra verksamheten. I en sådan uppföljning ska arbetet med särskilt sårbara grupper som personer med intellektuell funktionsnedsättning och hbtq -personer särskilt analyseras med fokus på hur deras behov och rättigheter tillgodoses. Eventuella missförhållanden och risker för missförhållanden ska utredas i enlighet med Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om lex Sarah. Allvarliga missförhållanden eller påtagliga risker för sådana, ska anmälas till Inspektionen för vård och omsorg.

Aktivitet 3.4	Utveckla arbetet inom myndighetsutövande socialtjänst
Målgrupp	Yrkesverksamma i socialtjänstens myndighetsutövning.
Ansvar	De fyra regionala socialnämnderna.
Förväntat resultat	Risk- och skyddsbedömningar genomförs i samtliga ärenden där det är nödvändigt och ärenden hanteras i enlighet med dessa. Insatser följs upp. Barns delaktighet har ökat. Utredningarna bedrivs enligt gällande lagar och föreskrifter. Missförhållanden utreds i enlighet med lex Sarah.
Uppföljning	Systematisk uppföljning av egen verksamhet. Ansvar stadsdelsnämnd. Kvalitativ uppföljning efter 4 år. Ansvar stadsledningskontoret.

Matris

Övergripande mål: Det hedersrelaterade våldet och förtrycket ska upphöra

Delmål 1: Det finns ett främjande och förebyggande arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck

Aktivitet	Målgrupp	Ansvar	Förväntat resultat	Uppföljning
1.1 Genomför värdegrundsdialoger med barn och unga	Barn och unga i hederskontext	De fyra regionala socialnämnderna, Förskolenämnden, Grundskolenämnden, Utbildningsnämnden, Idrotts- och föreningsnämnden.	Att fler barn och unga har positiva attityder till demokrati och mänskliga rättigheter	Andel unga med positiva attityder till demokrati och mänskliga rättigheter. Följs upp via förnyad enkät efter 4 år.
1.2 Genomför värdegrundsdialoger med föräldrar och vårdnadshavare	Föräldrar och vårdnadshavare	De fyra regionala socialnämnderna, Förskolenämnden, Grundskolenämnden, Utbildningsnämnden, Nämnden för arbetsmarknad och vuxenutbildning	Barn och unga får i ökad grad delta i skol- och fritidsaktiviteter	Andel elever som får delta i skol- och fritidsaktiviteter. Följs upp via enkät efter 4 år.
1.3 Säkerställ barns rätt till utbildning	Barn och unga	Förskolenämnden, Grundskolenämnden, Utbildningsnämnden.	Barn och unga har tillgång till all undervisning	Följs upp via förnyad enkät efter 4 år.
1.4 Integrera kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck i stadens våldspreventiva arbete	Yrkesverksamma inom det trygghetsfrämjande och brottsförebyggande arbetet i staden, fältgrupper,	De fyra regionala socialnämnderna, Förvaltnings AB Framtiden, Förskolenämnden, Grundskolenämnden, Utbildningsnämnden.	Att hedersrelaterat våld och förtryck förebyggs via det våldspreventiva arbetet i staden	Kvalitativ uppföljning efter 4 år.

	bostadsvårdar, lärare och elevhälsoteam m fl			
1.5 Öka delaktigheten i samhället	Individer i hederskontext	De fyra regionala socialnämnderna, Valnämnden, Nämnden för konsument- och medborgarservice, Idrott- och föreningsnämnden, Kulturnämnden	Att fler är delaktiga i samhällslivet	Kvantitativ uppföljning: valdeltagande, egen försörjning. Kvalitativ uppföljning av medborgardialoger och mötesplatser som når målgruppen. Följs upp efter 4 år

Delmål 2 – Individer som lever i hederskontext erbjuds stöd och skydd utifrån behov				
Aktivitet	Målgrupp	Ansvar	Förväntat resultat	Uppföljning (stadsledningskontoret)
2.1 Genomför informationsinsatser	Individer i hederskontext	Socialnämnden centrum ansvarar för stadens gemensamma information. De fyra regionala socialnämnderna ansvarar för verksamhetsspecifik information.	Fler personer har kunskap om vart de kan vända sig för stöd och hjälp	Kvantitativ uppföljning via förnyad enkät efter 4 år.
2.2 Utveckla resursteam mot hedersrelaterat våld	Individer i hederskontext och yrkesverksamma	De fyra regionala socialnämnderna	Tidigare upptäckt av, och förbättrat stöd till, personer utsatta för hedersrelaterat våld.	Utvärdering av resursteamerna genomförs 2020.
2.3 Utred möjligheten att säkerställa tillgången till lämpligt skyddat boende	Individer i hederskontext	Socialnämnden centrum	Att personer i behov av skyddat boende får tillgång till det	Kvalitativ uppföljning efter 2 och 4 år.
2.4 Stärk arbetet med långsiktiga psykosociala insatser	Individer i hederskontext och deras anhöriga	De fyra regionala socialnämnderna	Att långsiktigt psykosocialt stöd finns under och efter att akut insats upphört för både våldsutsatta och deras närstående	Kvalitativ uppföljning efter 2 och 4 år.
2.5 Utveckla möjligheterna att erbjuda insatser till personer som utövar hedersrelaterat våld	Individer i hederskontext	Socialnämnden centrum	Ökad kunskap om insatser för våldsutövare	Kvalitativ uppföljning efter 4 år.

Delmål 3 – Yrkesverksamma som möter individer i hederskontext har ett adekvat och fungerande stöd				
Aktivitet	Målgrupp	Ansvar	Förväntat resultat	Uppföljning (stadsledningskontoret)
3.1 Genomför kompetenshöjande insatser	Yrkesverksamma i brukarnära verksamheter	Socialnämnden centrum har ansvar för stadens gemensamma utbildningsinsatser. Övriga nämnder som berörs av aktiviteten ansvarar för sitt eget kollegiala lärande och att den personal som möter målgruppen har den kompetens som behövs.	Höjd kunskapsnivå om hedersrelaterat våld och förtryck för att yrkesverksamma i staden ska känna sig tryggare i att förebygga, bemöta och hantera våldsutsatthet	Antal utbildningstillfällen följs upp efter 2 och 4 år. Kunskapsnivån följs upp kvalitativt efter 4 år. Implementering och uppföljning av effekt av kompetensutveckling följs upp av ansvariga nämnder.
3.2 Stärk samordning och samverkan	Göteborgs Stad internt och i samverkan med andra myndigheter och civilsamhällesorganisationer	De fyra regionala socialnämnderna, Nämnden för funktionsstöd, Förskolenämnden, Grundskolenämnden, Utbildningsnämnden.	Det finns en tydlig och välfungerande samordning av stadens arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck, samt en utvecklad samverkan internt i staden och med andra myndigheter och civilsamhällesorganisationer.	Kvalitativ uppföljning av samverkan efter 4 år.
3.3 Upprätta rutiner	Yrkesverksamma i brukarnära verksamheter	De fyra regionala socialnämnderna, Nämnden för funktionsstöd, Äldre samt vård- och omsorgsnämnden, Förskolenämnden, Grundskolenämnden, Utbildningsnämnden.	Att rutiner är framtagna och används	Kvalitativ uppföljning efter 4 år.

		Processledare: Socialnämnden centrum.		
3.4 Utveckla arbetet inom myndighetsutövande socialtjänst	Yrkesverksamma i socialtjänstens myndighetsutövning	De fyra regionala socialnämnderna.	Risk- och skyddsbedömningar genomförs i samtliga ärenden där det är nödvändigt och ärenden hanteras i enlighet med dessa. Barns delaktighet har ökat. Utredningarna bedrivs enligt gällande lagar och föreskrifter. Missförhållanden utreds i enlighet med lex Sarah.	Systematisk uppföljning av egen verksamhet. Ansvar stadsdelsnämnd. Kvalitativ uppföljning efter 4 år.